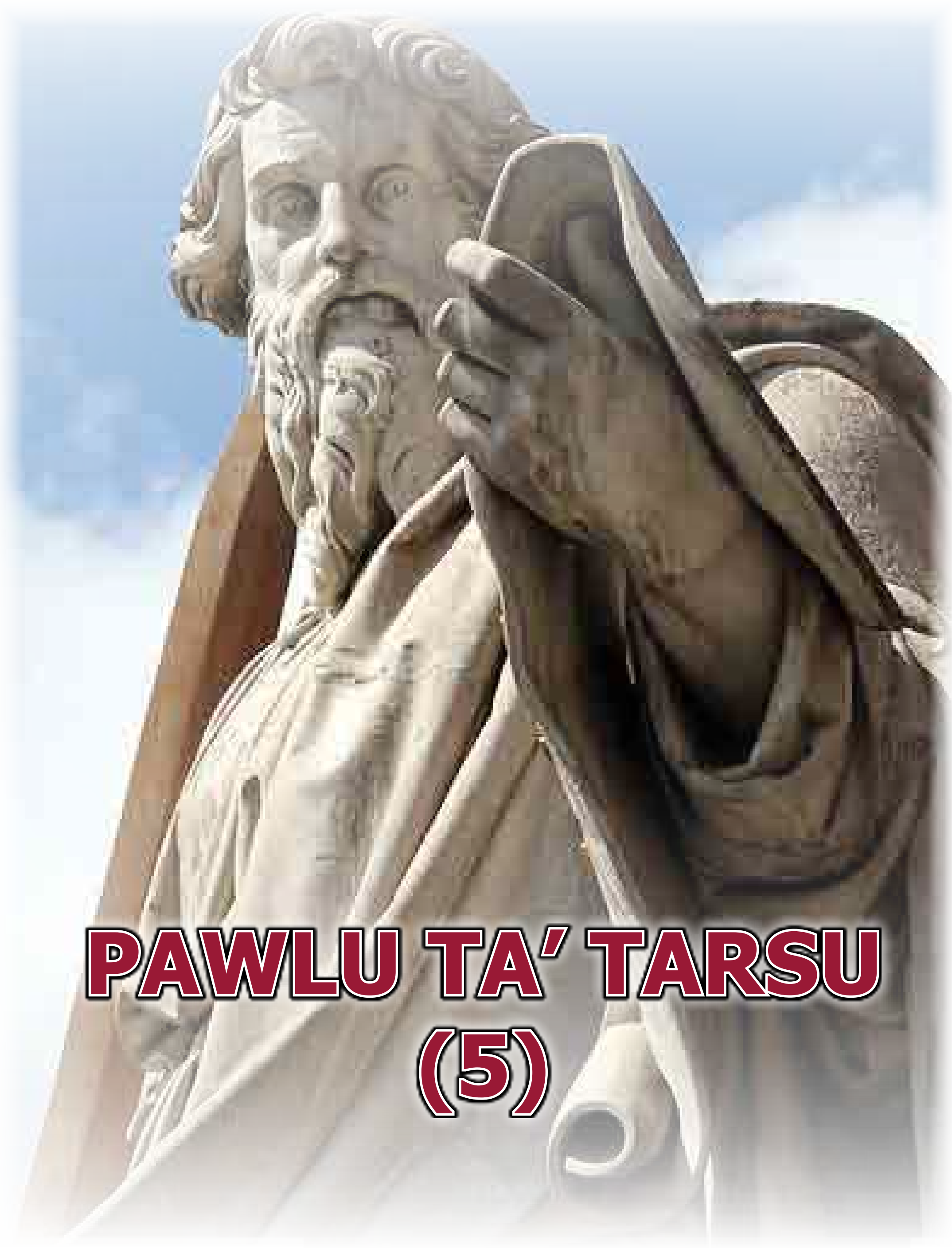

PAWLU TA' TARSU (5)

Alfio M. Buscemi OFM

It-Tielet Vjaġġ Missjunarju

"Wara li għadda ftit taż-żmien hemmhekk (f'Antjokja tas-Sirja, Pawlu) telaq u qagħad idur minn post għal ieħor fl-art tal-Galazja u l-Friġja, iwettaq id-dixxipli kollha" (Atti 18,23). L-iskop ta' dan it-tielet vjaġġ apostoliku ta' Pawlu kien li jmur Efesu, fejn kien wiegħed lill-insara li kellu jerġa' jżurhom (Atti 18,21), u li l-Appostlu kien iqisha bħala l-bieb li minnu

seta' jxandar l-Evanġelu fl-Asja prokonsolari (1Kor 16,9). L-espressjoni "ftit taż-żmien" hi karatteristika ta' l-istil ta' Luqa, li mhux dejjem interessat fi kronoloġija preċiża. Il-fatt li ma hemmx distinzjoni ċara bejn it-tmiem tat-tieni vjaġġ u l-bidu tat-tielet, jurina li Pawlu ma setax dam ħafna f'Antjokja. X'aktarx li waqaf hemm biss fix-xitwa tas-sena 53 u fir-rebbiegħa reġa' telaq għat-tielet vjaġġ missjunarju tiegħu. Qabel ma mar Efesu, iżda, reġa' għadda miċ-Ċiliċja biex imur fil-Galazja u l-Friġja, li kien evanġelizzahom fit-tieni vjaġġ tiegħu.

Pawlu f'Efesu

Wara li qasam l-altipjan Anatoliku, Pawlu niżel Efesu, l-aktar belt kbira u importanti ta' l-Asja Minuri, qrib il-kosta tal-Baħar Eġew. Fil-qedem il-belt kienet abitata minn popolazzjonijiet Asjatiċi. Qrib is-seklu 11 q.K. ġiet mirbuħa mill-Joniċi, immexxijin minn Androclo, li dawwarha bil-ħitan fuq ix-xaqliba tal-Muntanja Koressos u għamilha waħda mill-bliet tal-konfederezzjoni Jonika. Qrib is-sena 560 q.K. Efesu waqgħet taħt ir-re Creso tal-Lidja; fis-sena 494 ħakimha Ċiru l-Persjan. Wara l-mewt ta' Alessandru l-Kbir kienet parti mis-saltna ta' Pergamu. Fis-sena 133 għaddiet taħt il-ħakma tar-Rumani, li għamluha ċ-ċentru amministrattiv u reliġjuża ta' l-Asja prokonsolari. Kienet ċentru ta' kultura, belt li fiha twieled il-filosfu Heraclitus. Fuq kollox kienet iċ-ċentru tal-kult ta' l-alla mara Artemis (Artemide), meqjusa bħala l-alla-omm tal-kulti asjatiċi. F'Efesu kien hemm tempju majestuż lil din alla Artemis, li kien meqjus wieħed mis-seba' għeġubijiet tad-dinja. Fih kien hemm statwa ta' Artemis wara l-altar, li kienet skolpita minn meteorita, u għalhekk kien jingħad li "waqgħet mis-sema" (Atti 19,35).
Malli wasal Efesu, Pawlu, bħas-soltu, mar fis-sinagoga. Hemmhekk sab "dixxipli", jiġifieri Lhud-Insara, li kienu ġew evanġelizzati minn ċertu Apollo, u li kien jafu biss bil-magħmudija ta' Ġwanni u mhux b'dik ta' Kristu. Apollo jiġi introdott minn Luqa f'Atti 18,24-28. Kien wieħed mill-aktar figuri interessanti tal-

Knisja tal-bidu. Jiġi deskritt bħala "Lhudi minn Lixandra [...] raġel jinqala' biex jitkellem u għaref fl-Iskrittura" (Atti 18,24). Billi kien jaf biss bil-magħmudija ta' Ġwanni, ġie kkatekizzat minn Akwila u Prixxilla, li għallmuh b'eżattezza akbar "it-triq ta' Alla" (Atti 18,26). Minn Efesu Apollo mar Korintu, fejn baqa' jevanġelizza, u għalhekk ma kienx għadu Efesu meta wasal Pawlu.
F'Korintu Apollo għamel suċċess, kif jidher minn 1Kor 1,12 u 3,6. Jissemma mill-ġdid f'Tit 3,13, u fit-tradizzjoni ekkleżjastika jingħad li kien isqof f'Korintu. Diversi eżeġeti jqisu lil Apollo bħala l-awtur ta' l-Ittra lil-Lhud, imma ma hemmx prova għal din it-teorija.
Pawlu ipprova jispjega b'mod aktar ċar it-tagħlim dwar il-magħmudija fl-isem ta' Ġesù u d-don ta' l-Ispirtu s-Santu bit-tqegħid ta' l-idejn. Fil-fatt, il-Lhud-Insara ta' Efesu qalulu: "Lanqas biss smajna li hemm l-Ispirtu s-Santu!" (Atti 19,2). Kien għalhekk li "tgħammdu f'isem il-Mulej Ġesù. Mbagħad, kif Pawlu qegħdilhom idejh fuqhom, niżel fuqhom l-Ispirtu s-Santu u bdew jitkellmu b'ilsna u jħabbru" (Atti 19,5-6).
Pawlu kompla jevanġelizza fis-sinagoga għal tliet xhur (Atti 19,8). Imma billi wħud fis-sinagoga kienu bdew jopponu lil Pawlu, hu ipprefera jwarrab minn hemm, u beda jgħallem lid-dixxipli fl-iskola ta' Tirannu. Xi kodiċi ta' l-Atti jgħidulna li Pawlu kien jgħallem il-fidi Kristjana mill-11 ta' filgħodu sa l-4 ta' wara nofs in-nhar. "Dan baqa' sejjer għal sentejn, tant li dawk kollha li kienu joqogħdu fl-Asja, kemm Lhud u kemm Griegi, semgħu l-kelma tal-Mulej" (Atti 19,10).

Pawlu jikteb l-1 Ittra lill-Korintin minn Efesu

Waqt li Pawlu kien jinsab Efesu beda jirċievi aħbarijiet dwar il-komunità ta' Korintu. Xi ħadd f'dik il-komunità kien reġa' qabad it-triq tal-vizzju u beda jagħti skandlu lill-komunità. Hekk Pawlu kiteb ittra lill-Korintin, l-ewwel waħda, li ma waslitx għandna (cfr. 1Kor 5,9-13). "Ktibtilkom fl-ittra li ma tagħmluhiex maż-żienja" (1Kor 5,9). Minkejja dan jidher li l-affarijiet ftit li xejn inbidlu f'Korintu. Mhux biss, imma tnisslu firdiet fil-komunità. "Ħuti, in-nies ta' Kloji qaluli fuqkom li fostkom hemm it-tilwim: irrid ngħid jien, li kull wieħed minnkom qiegħed jgħid, 'Jiena ta' Pawlu,' 'U jiena ta' Apollo,' 'U jiena ta' Kefa,' 'U jiena ta' Kristu.' Jaqaw Kristu mifrud?" (1Kor 1,11-13). Biex isewwi din il-firda, Pawlu bagħat lil Timotju f'Korintu (1Kor 4,17) u beda jikteb l-1 Ittra lill-Korintin, li waslet għandna. Fl-ewwel taqsima tagħha (1,1-4,21), Pawlu jħeġġeġ lill-insara jibqgħu magħqudin, u jemmnu fil-kelma ta' Kristu msallab, "skandlu għal-Lhud u bluha għall-Griegi; iżda għal dawk li huma msejħin, sew Lhud sew Griegi, Kristu huwa l-qawwa ta' Alla u l-għerf ta' Alla" (1Kor 1,23-24).
Il-problema kompliet

tikkumplika ruħha b'każ ta' inċest f'Korintu. "Kulħadd sama' li hemm iż-żina fostkom, u żina li lanqas issibha fost il-pagani; jiġifieri li wieħed ikollu l-mara ta' missieru!" (1Kor 5,1). Pawlu jiskomunika lil dan l-individwu li skandalizza l-komunità.

Sadanittant waslu minn Korintu xi aħwa (1Kor 16,17) li qalulu bil-problemi u d-diffikultajiet tal-komunità. Din id-darba Pawlu wieġeb lill-insara b'ittra li llum tagħmel parti integrali mill-1 Ittra lill-Korintin. Nagħtu ħarsa fil-qosor lejn dawn il-problemi u t-tweġiba ta' l-Appostlu.

1) proċessi quddiem it-tribunali pagani (1Kor 6,1-11). Pawlu jeħodha kontra l-insara li kienu jirrikorru għat-tribunali pagani, u hekk jikxfu t-tilwim fi ħdan il-komunità, bi skandlu għall-istess pagani. Hu jistedinhom isolvu l-problemi tat-tilwim billi japplikaw il-prinċipju tal-maħfra kristjana.

2) ħarba miż-żina (1Kor 6,12-20). In-nisrani jsir ta' Kristu u ġismu hu tempju ta' l-Ispirtu. L-Appostlu jistieden għall-ħarba miż-żina u għall-qima ta' Alla permezz tar-rispett lejn il-ġisem.

3) żwieġ u verġinità (1Kor 7,1-39). Kemm iż-żwieġ kif ukoll il-verġinità huma don ta' Alla, imma l-istat tal-verġinità juri minn issa l-glorja tal-viżjoni ta' Alla. Kulħadd għandu jgħix skont is-sejħa ta' l-istat tiegħu biex jogħġob lill-Mulej.

4) l-ikel offrut lill-idoli (1Kor 8,1-10,33). Il-problema tidher f'biċċiet minn din is-silta. Jistgħu l-insara jieklu laħam li jixtruh meta jafu li qabel kien ġie offrut lill-idoli? Għal Pawlu ma hemmx problema, għax l-idoli mhuma xejn. Imma jekk jeħtieġ tinżamm l-għaqda fil-Knisja u biex ma jiskandalizzawx ruħhom l-Insara-Lhud, allura wieħed għandu jiċħad li jiekol laħam offrut lill-idoli, biex hekk iżomm il-paċi fil-komunità.

5) l-imġiba waqt il-ġemgħa liturġika (1Kor 11,2-14,40). Pawlu jikkundanna l-firdiet fil-komunità waqt l-ikla fraterna (ágape), li fiha xi nsara kienu jieklu sa jixbgħu u oħrajn jibqgħu bil-ġuħ. Din il-firda kienet kontrotestimonjanza għall-ikla ewkaristika ta' mħabba fil-komunità. Is-silta 1Kor 11,23-26 hi l-eqdem rakkont ta' l-istituzzjoni ta' l-Ewkaristija. Pawlu wkoll jitlob ordni fil-mod kif jiġu eżerċitati l-kariżmi, jew doni spiritwali tal-komunità, u juri li l-ogħla don hu l-karità (1Kor 12,31-14,1) li mingħajrha ma għandhomx sens il-kariżmi l-oħrajn.

6) il-qawmien mill-imwiet (1Kor 15,1-58). Id-duttrina tal-qawmien tal-mejtin Pawlu jibniha fuq il-verità tal-qawmien ta' Kristu, li xi wħud kienu qed jiddubitaw minnha. Qawmien mill-mewt għan-nisrani jfisser li hu jiġi ttrasformat fix-xbieha glorjuża ta' Kristu.

1Kor tagħlaq bi stedina biex l-insara jħejju offerti ġenerużi għall-foqra ta' Ġerusalemm (1Kor 16,1-4). Pawlu ippjana li jibqa' Efesu sa Għid il-Ħamsin, imbagħad imur il-Maċedonja u jżur Korintu qabel imur lura Ġerusalemm. Iħabbar ukoll

li kellu f'moħħu li jxandar l-Evanġelju f'Ruma (1Kor 16,5-9).

L-Ittra lill-Galatin

Fl-istess żmien li fih kien jinsab Efesu, fis-sena 54 w.K., Pawlu rċieva aħbarijiet mill-"Knejjes tal-Galazja". Minħabba li ndaħlu xi "aħwa foloz" (Gal 2,4), li bdew jippridkaw "Evanġelju ieħor" (Gal 1,6-9), dawn bdew iħawdu l-imħuħ. Kienu Lhud-Insara li bdew jgħidu li, biex wieħed isalva, mhux biżżejjed li jilqa' lil Kristu bħala l-unika triq tas-salvazzjoni, imma jeħtieġ li joqgħod għaċ-ċirkonċiżjoni u għal-Liġi ta' Mosè (Gal 2,3-5; 5,2-4; 6,12-13). Huma kienu jgħidu li ġew mibgħutin minn Ġakbu (Gal 2,12) u mill-kapijiet ta' Ġerusalemm, u li għalhekk kellhom awtorità fuq Pawlu u t-tagħlim tiegħu, li bih kien qata' l-Knisja mir-rabta tagħha mar-reliġjon Lhudija. Billi Pawlu ma setax imur personalment jerġa' jżur il-Knejjes tal-Galazja, hu ddeċieda li jikteb Ittra iebsa lill-Galatin (1,6-10; 3,1-5; 5,7-12), li għalina hi dokument prezzjuż u uniku dwar l-istorja tal-Knisja tal-bidu.
L-ewwel taqsima ta' l-Ittra (Gal 1,11-2,21) hi difiża qawwija li Pawlu jagħmel lill-ministeru apostoliku tiegħu. "Pawlu appostlu, mhux mill-bnedmin jew permezz tal-bniedem, iżda permezz ta' Ġesù Kristu u ta' Alla l-Missier li qajmu mill-imwiet" (Gal 1,1). Jitkellem dwar l-investitura ta' appostlu li hu rċieva fit-triq ta' Damasku, meta Alla irrivelalu lil Ibnu u bagħtu jxandru lill-pagani (Gal 1,15-16). Hekk Pawlu xandar lil Kristu msallab u l-messaġġ ta' salvazzjoni tiegħu (Gal 3,1; 5,11). Kontra dak li kienu jsostnu l-"aħwa foloz", Pawlu mhux veru li aġixxa waħdu, imma kellu l-appoġġ ta' "Ġakbu, Kefa u Ġwanni, li kienu meqjusin bħala l-kolonni" (Gal 2,9) tal-Knisja ta' Ġerusalemm. Kien minħabba din il-verità ta' l-Evanġelju li Pawlu waqaf lil Pietru f'wiċċu fl-inċident ta' Antjokja (Gal 2,11-14). Pawlu jxandar il-messaġġ ċentrali tal-fidi nisranija: "Aħna nafu li l-bniedem ma jkunx iġġustifikat bl-opri tal-Liġi imma bil-fidi f'Ġesù Kristu" (Gal 2,16).
L-Appostlu kien konvint bil-qawwa dwar li Kristu biss hu garanzija ta' salvazzjoni: "Ngħix, imma mhux iżjed jien, iżda jgħix fija Kristu. Il-ħajja li issa ngħix fil-ġisem qiegħed ngħixha bil-fidi fl-Iben ta' Alla, li ħabbni u ta lilu nnifsu għalija" (Gal 2,21).
Lill-Galatin Pawlu jċanfarhom fil-bidu tat-tieni taqsima: "Ja Galatin bla moħħ, min saħħarkom bi kliemu?" (Gal 3,1) Il-Liġi ta' Mosè ma tistax tagħti l-ġustifikazzjoni, imma hu biss Kristu. Hu Kristu msallab "li fdiena mis-saħta tal-Liġi billi sar hu nnifsu saħta għalina" (Gal 3,13) meta laqa' l-mewt fuq is-salib. Hekk il-barka ta' Abraham laħqet lill-bnedmin kollha, u mhux biss il-poplu Lhudi. Fil-fatt, il-veru nisel ta' Abraham mhuwiex dak skont il-ġisem, li sinjal tiegħu hi ċ-ċirkonċiżjoni, imma hu dak skond il-fidi fi Kristu (Gal 3,7-

20). “Kunu afu mela, li dawk li jgħixu fil-fidi, dawk huma wlied Abraham” (Gal 3,7). In-nisrani ma għadux iżjed taħt il-jasar tal-Liġi, imma taħt l-ubbidjenza tal-fidi u l-libertà ta’ l-Ispirtu, li jagħmilna wlied adottivi (Gal 3,21-4,31).
Meħlusin minn Kristu biex inkunu ħielsa (Gal 5,1) l-insara ma jistgħux jerġgħu lura għall-jasar tad-dnub (Gal 5,1-6,10). Huma issa msejħin biex jobdu l-Liġi ta’ Kristu (Gal 5,14; 6,2). L-Ispirtu s-Santu jaħdem fin-nisrani biex jagħmlu tassew ħieles. “Għaliex fi Kristu Ġesù, biċ-ċirkonċiżjoni jew mingħajrha, xejn ma jkun jiswa ħlief biss il-fidi li taħdem permezz ta’ l-imħabba” (Gal 5,6). L-Ispirtu s-Santu jħaddem fin-nisrani l-frott tiegħu. “Il-frott ta’ l-Ispirtu huma: l-imħabba, l-hena, is-sliem, is-sabar, il-ħniena, it-tjieba, il-fidi, il-ħlewwa, ir-rażan. Kontra dawn ma hemmx liġi. Dawk li huma ta’ Kristu Ġesù sallbu l-ġisem bil-ġibdiet u l-passjonijiet tiegħu. Jekk ngħixu bl-Ispirtu, ħalli nimxu bl-Ispirtu” (Gal 5,22-25).
Fl-aħħarnett Pawlu jistieden lill-insara Galati biex “jerfgħu t-tagħbija ta’ xulxin” (Gal 6,2) u jiddikjara: “Ngħid għalija, ma jkun qatt li niftaħar jekk mhux

bis-salib ta' Sidna Ġesù Kristu, li bih id-dinja hi msallba għalija u jien għad-dinja. Għaliex, biċ-ċirkonċiżjoni jew mingħajrha, xejn ma hemm ta' siwi, ħlief il-ħolqien ġdid" (Gal 6,14-15).

L-episodju ta' wlied Xeva

Il-ħidma ta' Pawlu f'Efesu saret hekk magħrufa li "Alla kien jagħmel mirakli mhux żgħar permezz ta' Pawlu; hekk li, meta kienu jieħdu mkatar jew fradal li jkunu messew miegħu u jqegħduhom fuq il-morda, dawn kienu jfiqu mill-mard tagħhom u l-ispirti ħżiena kienu joħorġu minnhom" (Atti 19,11-12). Imma xi eżorċisti Lhud ħasbu li kien biżżejjed li, bħal Pawlu, jirrepetu l-isem ta' Ġesù fuq l-imxajtnin biex jeħilsuhom mill-ispirti ħżiena. Hekk għamlu s-seba' wlied ta' ċertu qassis il-kbir jismu Xeva. Imma mhux biss ma rnexxielhomx joħorġu l-ispirtu ħażin, imma talli dan weġibhom: "Lil Ġesù nafu, u lil Pawlu nafu wkoll, imma intom min intom?" (Atti 19,15). U r-raġel imxajtan "ħebb għalihom, għelibhom ilkoll u qabadhom b'saħħtu kollha, hekk li ħarbu minn dik id-dar imneżżgħin u kollhom miġruħa" (Atti 19,16). Ir-riżultat ta' dan l-episodju kien li dawk kollha li kienu jipprattikaw il-maġija f'Efesu ġew u ħarqu l-kotba tas-sħaħar tagħhom.

L-irvell ta' l-arġentiera ta' l-istatwi ta' l-alla Artemis

Atti 19,21-22 jgħidulna li, wara li kien ilu żmien twil f'Efesu, Pawlu ddeċieda li jgħaddi mill-Maċedonja u l-Akaja, u minn hemm imur lura Ġerusalemm, ħalli mbagħad ikompli triqtu lejn Ruma (1Kor 16,5-9; Rum 1,10-15 u 16,22-32). Imma sadanittant seħħet ġrajja gravi ġo Efesu. Wieħed arġentier jismu Demetriju, li kien jagħmel statwi tal-fidda ta' l-alla Artemis fit-tempju tagħha ta' Efesu, laqqa' lill-imsieħba miegħu fl-arti ta' arġentiera u xewwixhom kontra Pawlu l-messaġġ tiegħu: "Ħbieb, intom tafu li l-għana tagħna ġej mill-qligħ ta' din is-sengħa. Qegħdin taraw u tisimgħu li dan Pawlu qiegħed idawwar u jaqleb ħafna nies, mhux biss f'Efesu, imma tista' tgħid fl-Asja kollha. Qiegħed jgħidilhom li allat maħduma bl-idejn ma huma allat xejn. Dan hu l-biża' tagħna, li mhux biss din is-sengħa tagħna ma jibqgħux jistmawha, iżda li saħansitra t-tempju ta' Artemis il-kbira, l-alla tagħna, jiġi fix-xejn" (Atti 19,25-27). Dan id-diskors kien biżżejjed biex qajjem rewwixta popolari. L-arġentiera ħarġu jgħajtu:

Efesu

Efesu

"Kbira Artemis ta' l-Efesin!" (Atti 19,28), u qajjmu taħwida fil-belt, għax ġew ħafna nies jgħajtu magħhom fl-anfiteatru. Kif jiġri dejjem f'rewwixti popolari, "ġewwa fost il-ġemgħa kien hemm storbju sħiħ; min kien jgħajjat ħaġa u min oħra, u l-biċċa l-kbira lanqas biss kienu jafu għalfejn inġabru hemm" (Atti 19,32). Pawlu ried imur jikkalma l-ġemgħa, imma d-dixxipli ma ħallewhx. Sadanittant il-ġemgħa kaxkret magħha lil Gaju u lil Aristarku, sħab Pawlu.
Il-maġistrati ndaħlu fil-kwestjoni permezz ta' l-uffiċjal pubbliku, li kellem lill-ġemgħa b'toni diplomatiċi. Qalilhom li ħadd ma seta' jiċħad il-fatt li Artemis ta' l-Efesini kienet alla protettriċi tal-belt mill-istatwa tagħha fit-tempju, "li waqgħet mis-sema". Ma kienx hemm għalfejn dak l-istorbju, l-aktar għax l-irġiel li kaxkru biex isawtuhom ma kienu għamlu l-ebda delitt u qatt ma tkellmu direttament kontra l-kult lejn Artemis. Lil Demetriju u lill-arġentiera qalilhom li, jekk kienu jħossuhom offiżi, kellhom jirrikorru għand il-maġistrati. Dik il-ġemgħa kienet illegali, u kien hemm il-periklu li ċ-ċittadini jiġu akkużati b'ribelli. U hekk irnexxielu jikkalma l-folla u kulħadd reġa' lura lejn daru (Atti 19,34-41).
Pawlu jsemmi dan il-periklu li għadda minnu f'Efesu f'2Kor 1,8: "Ma rridkomx ma tkunux tafu, ħuti, bit-taħbit li ġie fuqna fl-Asja; konna magħfusin iżżejjed li ma konniex nifilħu u konna qtajna jiesna minn ħajjitna".

Ma nafux jekk wara dan l-irvell Pawlu kienx ġie maqful il-ħabs, u hekk kellu jistenna sa ma jitlaq minn Efesu. L-opinjonijiet ta' l-istudjużi fuq dan il-fatt ma jaqblux, ukoll jekk huma bosta dawk li jaħsbu li Pawlu kien tassew fil-ħabs f'Efesu. L-Appostlu nnifsu jidher li jirreferi għal dan f'2Kor 6,5 u 11,23, fejn jgħid li diġà kien il-ħabs aktar minn darba, u f'Rum 16,7, fejn Androniku u Ġunja jissemmew bħala li kienu miegħu fil-ħabs. Issa Pawlu mhux qed jirreferi għall-fatt ta' meta qafluh il-ħabs f'Filippi, għax Atti 16,25 jgħidu espressament li sieħbu fil-ħabs kien Sila. Għalkemm l-Atti 16,19-40 jsemmu biss il-fatt tal-ħabs ta' Filippi, ma ninsewx li Luqa spiss jiġbor fil-qosor il-ġrajjiet li jirrakkonta. Forsi Pawlu ġie arrestat wara r-rewwixta ta' Demetriju. F'Atti 20,19 Pawlu jsemmi kif qeda lill-Mulej fl-Aska prokonsolari. "Intom stess tafu kif jien ġibt ruħi kemm domt magħkom minn dakinhar li rfist l-ewwel darba fl-Asja, kif qdejt lill-Mulej bl-umiltà kollha, u bid-dmugħ u bit-tiġrib li fih sibt ruħi minħabba t-tnassis tal-Lhud".

Pawlu fil-ħabs f'Efesu, jikteb l-Ittra lill-Filippin

L-ipotesi ta' żmien qasir fil-ħabs f'Efesu hu marbut mal-fatt li, waqt li kien il-ħabs, Pawlu kiteb l-Ittra lill-Filippin. Skont Missirijiet il-Knisja, l-"erba' ittri miktubin fil-ħabs", jiġifieri Filippin, Kolossin, Efesin u Filemon, inkitbu f'Ruma jew Ċesarija, fejn Pawlu dam żmien

twil maqful f'ħabsijiet (Atti 23,35; 24,23-27; 25,4.14; 28,16-30). Imma llum il-ġurnata l-eżeġeti huma tal-fehma li dawn l-ittri nkitbu fi żminijiet differenti, u li l-Ittra lill-Filippin inkitbet f'Efesu. L-argumenti favur din l-ipotesi jinkludu dawn li ġejjin:

1) Għalkemm Pawlu jsemmi l-"Pretorju" (Fil 1,13) u l-"palazz ta' Ċesari" (Fil 4,22), dan ma jfissirx neċessarjament li l-ittra nkitbet f'Ruma. Il-kelma "pretorju" kienet tindika r-residenza tal-gvernatur Ruman, u r-riferiment għall-"palazz ta' Ċesari" jista' jindika wkoll il-proprjetà li l-imperatur kellu kullimkien fl-imperu, li kienet immexxija mill-funzjonarji tiegħu.

2) Fl-ittri l-oħrajn "tal-ħabs", Pawlu jitkellem minn priġunija twila (Efes 6,19-20), hekk li Pawlu jsejjaħ lilu nnifsu "priġunier ta' Kristu Ġesù" (Efes 3,1; 4,1; Film 1.10). Imma Fil 1,30 jitkellmu minn priġunija reċenti, u li kellha tintemm malajr (Fil 1,12; 1,25-26; 2,23-24).

3) Il-faċilità li biha l-ittra ġiet kkomunikata minn Efesu għal Filippi (7 ijiem ta' vjaġġ) hi aktar kredibbli milli kieku l-ittra nkitbet f'Ruma, li hi ħafna aktar fil-bogħod.

4) In-nuqqas ta' qbil fil-komunità li titkellem dwaru Fil 1,14-17 nifhmuh aktar fil-kuntest ta' Efesu, milli f'dak ta' Ruma, fejn il-komunità kienet aktar magħquda.

5) B'din l-ipotesi nispjegaw aħjar ir-relazzjoni ma' 1Kor 1,17; 16,10, dwar il-vjaġġ ta' Timotju fil-Maċedonja.

L-Ittra lill-Filippin tidher mhux bħala kitba dottrinali, imma bħala ġabra ta' diversi biljetti żgħar li huma magħqudin flimkien f'ittra, li fihom l-Appostlu jikkomunika dak li kien qiegħed iħoss. Pawlu jgħid lill-Filippin li kien iħobbhom bl-istess imħabba ta' Kristu (Fil 1,1-11).

Lill-Filippin l-Appostlu jgħidilhom li, minkejja l-priġunija tiegħu, l-Evanġelju baqa' jixtered, hekk li l-aħwa kienu jippridkaw lil Kristu bla ebda biża'. Għalkemm mhux kollha kienu jippridkaw lil Kristu b'sentimenti tajbin, għal Pawlu l-importanti kien li jixxandar Kristu. Dan kien għalih motiv ta' ferħ. "Kristu jkun imsebbaħ fil-ġisem tiegħi, sew jekk ngħix u sew jekk immut. Għax għalija l-ħajja hi Kristu u l-mewt hi rebħ" (Fil 1,20-21).

Pawlu jrodd ħajr lill-Filippin tad-doni li bagħtulu, imma fuq kollox irodd ħajr lil Alla għaliex huma kienu qed iġibu ruħhom b'mod li jaqbel ma' l-Evanġelju, billi jikbru fi Kristu u filli jieħdu sehem fit-tbatijiet tiegħu u jimitaw lill-Appostlu. Hekk huma setgħu jkollhom is-sentimenti li kellu Kristu Ġesù fl-umiljazzjoni (kenosis) u l-glorifikazzjoni tiegħu. Dan it-tagħlim Pawlu jesprimih fl-innu kristoloġiku ta' Fil 2,5-11, li hu wieħed mill-isbaħ siltiet ta' Kristoloġija fit-Testment il-Ġdid.

Pawlu mbagħad jgħaddi għal argumenti aktar immedjati. Jgħid lill-Filippin li kien se jibgħatilhom lil Timotju, u li Pawlu nnifsu kellu

f'moħħu li jżurhom (Fil 2,24). Sadanittant kellu jibgħatilhom lil Epafroditu, li wara li kien marad f'Efesu, kien issa fieq, u kien se jieħu l-ittra ta' Pawlu lill-Filippin (Fil 2,19-30). Mill-ġdid Pawlu jwissi lill-Filippin biex jitbiegħdu minn dawk li riedu jippridkaw iċ-ċirkonċiżjoni bħala mezz ta' salvazzjoni. "Għax dawk li tassew għandhom iċ-ċirkonċiżjoni huma aħna; aħna li qegħdin naqdu lil Alla fl-Ispirtu u niftaħru fi Kristu Ġesù; aħna li ma nqegħdux il-fiduċja tagħna fil-ġisem" (Fil 3,3). Pawlu jtemm l-Ittra bit-tislijiet tiegħu u billi jirringrazzja lill-Filippin ta' l-għajnuna materjali li kienu tawh.

It-2 Ittra lill-Korintin

Qabel ma Pawlu rnexxielu jħalli Efesu, reġa' sar jaf bl-inkwiet kbir li kien hemm fil-Knisja ta' Korintu. Kien għalhekk li hu bagħat ittra permezz ta' Titu. Lill-Korintin jgħidilhom: "Iva, jien ktibtilkom b'għafsa ta' qalb u bid-dmugħ" (2Kor 2,4). F'Korintu xi ħadd kien offenda lil Pawlu u lill-komunità Kristjana bil-goff. Hu jgħid lill-Korintin: "Issa intom għandkom tħennu għalih u tfarrġuh, li ma jmurx jaqta' jiesu taħt it-toqol tan-niket" (2Kor 2,7). Din l-ittra hi mitlufa, inkella sabet postha fil-kuntest tat-2 Ittra lill-Korintin kif nafuha llum. Wara li bagħat din l-ittra, Pawlu telaq minn Efesu lejn Troas, minn fejn salpa għall-Maċedonja. Fi Troas kellu jiltaqa' ma' Titu, biex dan jagħtih aktar informazzjoni dwar il-Knisja ta' Korintu. Billi dam ma wasal, Pawlu kompla triqtu lejn il-Maċedonja (2Kor 2,12-13) u sab lil Titu f'Filippi. Dan tah aħbarijiet tajbin, hekk li Pawlu għamel il-qalb biex imur Korintu. Biex iħejji għall-wasla tiegħu kiteb it-2 Ittra lill-Korintin u reġa' bagħatha permezz ta' Titu (2Kor 7,5-13; 8,6.16-17). Pawlu jibda l-ittra billi jbierek u jfaħħar lil Alla "li jfarraġna fil-hemm kollu tagħna" (2Kor 1,4). L-Appostlu jiddefendi ruħu quddiem il-Korintin, billi jgħid li hu dejjem ħadem għall-ġid tagħhom

bil-qdusija u s-sinċerità (2Kor 1,12). L-oġġett tal-predikazzjoni tiegħu kien dejjem Kristu, l-"iva" tal-Missier (2Kor 1,17-22). Quddiem il-Korintin Pawlu ma kellux bżonn ittri ta' rakkomandazzjoni. "L-ittra tagħna hi intom, miktuba fuq qlubna, magħrufa u moqrija minn kulħadd" (2Kor 3,2).
Fl-ittra Pawlu jiddefendi l-ministeru apostoliku tiegħu. L-appostli huma "ministri tal-patt il-ġdid, il-patt mhux ta' l-ittra imma ta' l-Ispirtu; għax l-ittra toqtol, imma l-Ispirtu jagħti l-ħajja" (2Kor 3,6). L-appostli ma jippriedkawx lilhom infushom, imma lil Kristu Ġesù, li jiddi fi qlubhom bil-ministeru apostoliku, biex juri l-qawwa tad-dija tal-glorja ta' Alla, li tiddi fil-wiċċ ta' Kristu (2Kor 4,1-6). Dan għalkemm l-appostli huma fraġli bħall-ġarar tal-fuħħar (2Kor 4,7). F'2Kor 5,11-21 Pawlu jagħmel stedina insistenti għall-konverżjoni. "Aħna ambaxxaturi ta' Kristu bħallikieku Alla stess qiegħed isejħilkom permezz tagħna. Nitlobkom f'ġieħ Kristu, ħallu lil Alla jħabbibkom miegħu" (2Kor 5,20).
Pawlu mbagħad jirrikmanda lill-Korintin biex jimpenjaw ruħhom bil-ħeġġa ħalli jikkontribwixxu fil-ġabra li hu kien qiegħed jagħmel għall-"foqra ta' Ġerusalemm" (2Kor 8-9). Jistedinhom biex jimitaw lil Kristu. "Intom tafu l-grazzja ta' Sidna Ġesù Kristu, li għad li kien għani, ftaqar minħabba fikom, sabiex intom tistagħnew permezz tal-faqar tiegħu" (2Kor 8,9).
L-aħħar taqsima ta' l-Ittra (2Kor 10-13) hi riservata għal difiża qawwija ta' Pawlu kontra l-avversarji tiegħu. Hu jiddefendi ruħu mill-akkuża li kien dgħajjef meta jkun qrib il-Korintin u qawwi meta jkun bogħod minnhom (2Kor 10,7-11). Pawlu hu konvint li hu mhux "inqas minn dawn l-appostli kbar" (2Kor 11,5), jew super-appostli, li kienu jippretendu li ħadmu aktar minnu. "Imma – biex nitkellem ta' iblah – f'dak li ħaddieħor jagħmel wiċċu, nagħmel wiċċi jiena wkoll. Huma Lhud? Jiena wkoll. Huma Israelin? Jiena wkoll. Huma nisel Abraham? Jiena wkoll. Huma ministri ta' Kristu? Jiena - ħa nitkellem ta' iblah! – jiena aktar minnhom. Ħafna aktar minnhom fit-taħbit, ħafna aktar minnhom fil-ħabsijiet, aktar u aktar minnhom fis-swat..." (2Kor 11,21-29). U l-Appostlu jkompli jagħti lista ta' provi li għadda minnhom fil-ħajja twila ta' ministeru tiegħu, imma jispiċċa billi jgħid: "Jekk għandi niftaħar, niftaħar b'dak li hu dgħajjef fija" (2Kor 11,30). Fil-fatt, Pawlu seta' jiftaħar ukoll bir-rivelazzjonijiet (2Kor 2,1-10), imma hu konvint li fid-dgħufija tiegħu tgħammar fih il-qawwa ta' Kristu.
Pawlu jispiċċa l-Ittra billi jħeġġeġ lill-Korintin għall-għaqda fl-imħabba, imma jagħtihom twissija iebsa: "Nibża' li meta nerġa' niġi għandkom ... nsib ġlied, għira, korla, partiti, tqassis, qlajja', tagħjir, u taħwid. Nibża' li meta nerġa' niġi għandkom, Alla tiegħi jċekkinni minħabba fikom, u nibki minħabba ħafna minnkom li dinbu u ma kkonvertewx mill-faħx u ż-żina u t-tbaħrid li għamlu. Din hi t-tielet darba li ġej għandkom ... Għidtulkom minn qabel u nerġa' ngħidulkom ... li jekk nerġa' niġi ma naħfrilkomx" (2Kor 12,20-13,2).
Imma mbagħad Pawlu jispiċċa b'nota ta' tama. "Mill-bqija, ħuti, ifirħu, ħabirku għall-perfezzjoni, isimgħu milli wieħed jgħidilkom, kunu ta' fehma waħda, żommu s-sliem, u Alla ta' l-imħabba u s-sliem ikun magħkom" (2Kor 13,11).

Pawlu fil-Maċedonja u l-Akaja. L-Ittra lir-Rumani

Wara li Pawlu żar il-komunitajiet ta' Filippi, Tessalonika u Berija, huwa baqa' "għaddej minn dawk l-inħawi u kien iħeġġeġ lid-dixxipli b'ħafna kliem" (Atti 20,2). Hawn min jaħseb li f'dan iż-żmien Pawlu mar jevanġelizza wkoll l-Illirja (Rum 15,19) u Nikopoli fl-

Epiru (Tit 3,12). L-Atti juru lil Pawlu li jmur fil-Greċja u preċiżament f'Korintu, fejn dam it-tliet xhur tax-xitwa jistenna sa ma jmur lura fis-Sirja bil-baħar. Kien f'dan il-perjodu tax-xitwa tas-sena 57-58 li Pawlu kiteb l-Ittra lir-Rumani.

L-Ittra lir-Rumani tiftaħ bi prologu solenni (Rum 1,1-7), li fih Pawlu jippreżenta ruħu bħala "qaddej ta' Kristu Ġesù, msejjaħ biex ikun appostlu, maħtur għall-Evanġelju ta' Alla". Dan l-Evanġelju kien imwiegħed fil-Kotba Mqaddsa tat-Testment il-Qadim, l-aktar mill-profeti, li ħabbru t-tnissil ta' Ġesù Kristu mill-familja ta' David skont il-ġisem. Ġesù Kristu ġie maħtur Iben ta' Alla skont l-Ispirtu s-Santu li qajmu mill-imwiet. Din il-bxara t-tajba titwassal mill-appostli lill-bnedmin kollha, sabiex dawn jaslu għall-"ubbidjenza tal-fidi". L-Evanġelju hu l-qawwa ta' Alla għas-salvazzjoni tal-bnedmin kollha (Rum 1,18-11,36). Il-pagani jridu jikkonvertu mid-dnub ta' l-idolatrija, li bih ma għarfux lil Alla ħallieq permezz tar-raġuni, u ntelqu għal ħajja bla lġiem. Il-Lhud ukoll iridu jikkonvertu, għaliex għalkemm irċevew il-Liġi u ċ-ċirkonċiżjoni, dawn ma ħarsuhomx, u kellhom bżonn taċ-ċirkonċiżjoni vera, dik tal-qalb (Rum 2,1-29).

Imbagħad l-Appostlu jintroduċi t-tema ċentrali ta' l-Ittra: il-fidi u l-ġustifikazzjoni. "Issa l-ġustizzja ta' Alla dehret mingħajr il-Liġi, għad li l-Liġi u l-profeti jixhdu għaliha. U din hi l-ġustizzja ta' Alla u li Alla jagħti permezz tal-fidi f'Ġesù Kristu lil dawk li jemmnu, bla ma jagħżel bejniethom. Il-bnedmin kollha dinbu u ċċaħħdu mill-glorja ta' Alla; għalhekk issa huma jkunu ġġustifikati bil-grazzja tiegħu li jagħtihom minn rajh permezz tal-fidwa li hemm fi Kristu Ġesù" (Rum 3,21-24) kostitwit vittma ta' espjazzjoni fuq is-salib. Bħala eżempju tal-vera fidi Pawlu jġib dak ta' Abraham (Rum 4,1-25), li Alla riedu jkun "missier ta' dawk kollha li jemmnu" (Rum 4,11). "Meta ma kellu ebda tama, Abraham ittama u emmen; u hekk sar missier ta' kotra kbira ta' ġnus" (Rum 4,18). In-nisrani jrid ikollu l-fidi bħal Abraham, biex hekk ikun iġġustifikat għax jemmen "f'dak li qajjem mill-imwiet lil Ġesù Sidna, li kien mogħti għall-mewt għal dnubietna, u mqajjem għall-ġustifikazzjoni tagħna" (Rum 4,24-25). Din il-ġustifikazzjoni hi r-rahan tas-salvazzjoni tagħna, "għax l-imħabba ta' Alla ssawbet fi qlubna permezz ta' l-Ispirtu s-Santu li kien mogħti lilna" (Rum 5,5). Il-prova ta' dan tinsab fil-fatt li, meta aħna konna għadna midinbin, Kristu miet għalina (Rum 5,8). F'Rum 5,12 Pawlu jitkellem dwar id-dnub tan-nisel: "permezz ta' bniedem wieħed fid-dinja daħal id-dnub, u permezz tad-dnub il-mewt, u hekk il-mewt laħqet il-bnedmin kollha". Imma jekk aħna twelidna fis-solidarjetà mad-diżubbidjenza ta' Adam, Kristu, Adam il-ġdid, ħelisna u ġġustifikana bl-ubbidjenza tiegħu sal-mewt tas-salib. "Il-Liġi daħlet, biex kotru d-dnubiet; fejn kotor id-dnub, kotrot fuq li kotrot il-grazzja ... permezz tal-ġustizzja għall-ħajja ta' dejjem bis-saħħa ta' Ġesù Kristu Sidna" (Rum 5,20-21).

In-nisrani jmut għad-dnub u jgħix f'ħajja ġdida permezz tal-magħmudija (Rum 6,1-23), li fiha mmutu ma' Kristu biex ngħixu miegħu għal dejjem.

Il-ħelsien tan-nisrani mid-dnub ma jistax ikun sħiħ jekk ma jkunx ukoll ħelsien mil-Liġi. Il-Liġi mhijiex ħażina fiha nnifisha, imma hi mhix kapaċi tifdi mid-dnub u mill-mewt (Rum 7,1-25). Hu biss Kristu li ħelisna mill-jasar tal-Liġi, billi tana l-liġi l-ġdida ta' l-Ispirtu li jagħti l-ħajja. Hu l-Ispirtu s-Santu (Rum 8,1-39) li ħelisna mil-Liġi tad-dnub u l-mewt. "Jekk l-Ispirtu ta' dak li qajjem lil Ġesù mill-imwiet jgħammar fikom, Alla stess li qajjem lil Kristu mill-imwiet iqajjem għall-ħajja wkoll il-ġisem mejjet

tagħkom, bis-saħħa ta' l-Ispirtu li jgħammar fikom" (Rum 8,11-12). L-Ispirtu jgħammar fina biex jagħmilna ulied adottivi li ngħajtu lil Alla: "Abba! Missier!" (Rum 8,15). L-istess ħolqien jixxennaq biex jidħol f'din il-fidwa u l-ħelsien ta' wlied Alla (Rum 8,18-25). L-Ispirtu jitlob fina u għalina "bi tnehid li ma jistax jitfisser bil-kliem" (Rum 8,26-27). F'Rum 9,1-11 Pawlu jitkellem dwar il-pjan ta' salvazzjoni li Alla għandu għall-poplu Lhudi. Għalkemm imdawwar minn ħafna privileġġi – adozzjoni, glorja, pattijiet, liġi, kult, wegħdiet (Rum 9,4) -, il-poplu ta' Israel ċaħad dan kollu meta ċaħad lil Kristu. Imma dan il-pjan ta' Alla hu proviżorju, għax in-nuqqas ta' fidi tal-poplu Lhudi kienet tfisser li l-popli l-oħrajn kollha setgħu jilqgħu l-fidi u jsalvaw, sa ma wlied Israel ukoll jidħlu fil-ġemgħa ta' dawk li jilqgħu s-salvazzjoni ta' Kristu.

L-aħħar taqsima ta' l-Ittra (Rum 12-15) Pawlu jiddedikaha l-aktar biex iħeġġeġ lill-insara ta' Ruma biex joffru ruħhom bħala sagrifiċċju ħaj li jogħġob lil Alla, permezz tat-tħaddim tal-kariżmi pesonali għall-ġid tal-komunità u permezz ta' ħajja ta' karità sinċiera (Rum 12,3-9), ubbidjenza lejn l-awtorità u mħabba saħansitra lejn l-għedewwa (Rum 12,9-

Miletu

13,7). L-imħabba hi l-milja tal-liġi (Rum 13,8-10).
Fl-epilogu ta' l-Ittra (Rum 15,14-16,27) Pawlu jtenni li jixtieq iżur lill-insara ta' Ruma, u li minn hemm imbagħad jixtieq jevanġelizza Spanja (Rum 15,22-24). Sadanittant hu kellu jħalli l-Maċedonja biex imur Ġerusalemm bl-offerta lejn l-insara foqra ta' dik il-komunità. Fl-aħħarnett Pawlu jsellem lill-kollaboraturi tiegħu fil-ministeru apostoliku (Rum 16,1-23).

Minn Korintu sa Miletu

Fir-rebbiegħa tas-sena 58 Pawlu kien lest biex jimbarka mill-port ta' Kenkri biex ibaħħar lejn is-Sirja. Imma sar jaf li l-Lhud kienu qed jonsbuh. Għalhekk jiddeċiedi li jmur lura lejn il-Maċedonja u Filippi, fejn iċċelebra l-Għid (Atti 20,5). Minn hemm qasam il-Baħar Eġew lejn Troas, fejn sab jistennew il-kollaboraturi Sopatru minn Berija (Rum 16,21), Aristarku (Atti 19,29; 27,2; Kol 4,10; Film 24) u Sekundu minn Tessalonika, Gaju minn Derbe (Atti 19,29) u Timotju, u Tikiku (Efes 6,21; Kol 4,7; 2Tim 4,12; Tit 3,12) u Trofimu (Atti 21,29; 2Tim 4,20) mill-Asja, li kienu intbagħtu fil-Knejjes biex jiġbru l-offerta għall-insara foqra ta' Ġerusalemm.
Fi Troas Pawlu wasal flimkien ma' Luqa, u dam hemm sebat ijiem. Fl-aħħar jum, li kien il-lejl tal-Ħadd, il-komunità ltaqgħet biex jaqsmu l-ħobż flimkien, jiġifieri biex jiċċelebraw l-ágape u ċ-ċena ewkaristika. Il-liturġija twalet, għax Pawlu dam jgħallem, u wara nofs il-lejl wieħed tfajjel jismu Ewtiku, li kien bilqiegħda fuq ħoġor ta' tieqa, ħadu n-ngħas u waqa' għal isfel. Imma Pawlu niżel ħdejh u reġġgħu lura f'saħħtu, u kompla jiċċelebra l-kult sa l-għada filgħodu kmieni, meta telaq minn Troas.
Ma nafux għaliex, Pawlu mar bil-mixi sa Assos, xi 40 km bogħod minn Troas. Hemm sab jistennewh lill-kollaboraturi tiegħu u imbarka magħhom. Għaddew minn Mitileni, il-belt ewlenija tal-gżira ta' Lesbos,

imbagħad komplew lejn il-gżejjer ta' Kijos u Samos, sa ma waslu Miletu, il-kapitali antika tal-Jonja fuq ix-xmara Meandru, xi 60 km bogħod minn Efesu. Pawlu ma riedx jgħaddi Efesu, biex hekk ma jeħilx fl-Asja, għax ried ikun Ġerusalem għal Għid il-Ħamsin (Atti 20,13-16).

Id-diskors ta' Pawlu lill-presbiteri ta' Efesu f'Miletu

"Minn Miletu Pawlu bagħat isejjaħ lill-presbiteri tal-Knisja ta' Efesu" (Atti 20,17). Id-diskors lill-presbiteri ta' Efesu (Atti 20,17-38) hu t-tielet diskors ta' Pawlu fl-Atti, wara dak f'Antjokja ta' Pisidja (Atti 13,16-41) u dak fl-Arjopagu ta' Ateni (Atti 17,22-34). Diskors ta' ton personali u konfidenzjali, li jgħinna nifhmu l-umanità kbira ta' Pawlu. Hu jsemmi l-ħidma u t-tbatija tiegħu fl-Asja prokonsolari, biex jikkonvinċi Lhud u pagani biex jemmnu fi Kristu (Atti 20,18-21). Jgħidilhom li l-Ispirtu s-Santu ħabbarlu li f'Ġerusalemm kellu jispiċċa fil-ktajjen u jsofri ħafna, imma li hu kien deċiż li jwassal sat-tmiem il-missjoni li kien imsejjaħ għaliha favur l-Evanġelju (Atti 20,22-24). Jgħidilhom li ma kellhomx jarawlu iżjed wiċċu, u għalhekk iħallilhom testment spiritwali, biex ikunu ragħja li jieħdu ħsieb il-merħla fdata lilhom, biex jirgħu l-Knisja ta' Alla mifdija bid-demm ta' Kristu. Dan għaliex lpup ħattafa kellhom jippruvaw iħarbtu l-merħla. Għalhekk Pawlu jafdahom fil-qawwa tal-Kelma li biha setgħu jkollhom garanzija li jaqdu l-ministeru tagħhom bil-fedeltà. "Kif temm jgħid dan, niżel għarkupptejh jitlob magħhom ilkoll. Imbagħad infexxew ilkoll f'bikja kbira u bdew jgħannqu lil Pawlu u jbusuh. L-aktar li ħassew għax qalilhom li qatt aktar ma kienu se jerġgħu jaraw wiċċu. Imbagħad wassluh sal-ġifen" (Atti 20,36-38).

Minn Miletu lejn Ġerusalemm

Pawlu, Trofimu, Aristarku u Luqa komplew il-vjaġġ (Atti 21,1-16) fuq ġifen li minn Miletu baħħar qrib il-kosta ta' l-Asja Minuri, biex mess il-gżejjer ta' Kos u Rodi. Minn hemm komplew lejn Patara, l-aktar port importanti tal-Liċja. Minn hawnhekk kellhom jaqsmu l-baħar miftuħ, b'ġifen apposta li kien sejjer il-Feniċja. Salpaw u ġibdu direttament lejn Tir fuq il-kosta tal-Libanu, filwaqt li ħallew il-gżira ta' Ċipru fuq ix-xellug tagħhom. Malli waslu Tir ġew milqugħin mill-insara għal sebat ijiem. Xi dixxipli, "imnebbħin mill-Ispirtu s-Santu, qalu lil Pawlu biex ma jitlax Ġerusalemm" (Atti 21,4). Imma hu kompla fi triqtu, u wara li l-insara akkumpanjawh fuq ix-xtajta u niżlu lkoll jitolbu flimkien, Pawlu kompla triqtu bil-baħar u wasal Ptolemajs (Akri, jew Akko), fejn il-ġifen kellu jħott il-merkanzija, u fejn Pawlu dam ġurnata mad-dixxipli. Minn hawn Pawlu u sħabu komplew il-vjaġġ tagħhom fuq l-art u waslu fil-port ta' Ċesarija Marittima, fejn laqagħhom għandu d-djaknu Filippu (Atti 6,5; 8,5-40), li kellu erba' xebbiet li kellhom id-don tal-profezija. Kien fid-dar ta' Filippu li daħal wieħed profeta mil-Lhudija jismu Agabu (Atti 11,28), li wettaq ġest profetiku simboliku. "Qabad il-ħżiem ta' Pawlu, rabat bih riġlejh u jdejh u qal: 'Dan jgħid l-Ispirtu s-Santu: Hekk għad jorbtuh il-Lhud f'Ġerusalemm lir-raġel li tiegħu hu dan il-ħżiem, u jagħtuh f'idejn il-pagani'" (Atti 21,11). Sħab Pawlu riedu jżommuh milli jitla' Ġerusalemm, imma l-Appostlu baqa' determinat: "Jiena lest biex, għall-isem tal-Mulej Ġesù, mhux biss jorbtuni f'Ġerusalemm, imma wkoll jagħtuni l-mewt" (Atti 21,13). Quddiem din id-determinazzjoni, kellhom biss jaċċettaw li sseħħ fih ir-rieda tal-Mulej.
Hekk Pawlu beda tiela' Ġerusalemm, fejn Pawlu daħal joqgħod għand Mnason, dixxiplu minn Ċipru (Atti 21,16).